contrary, present only schematic action flow. Both, ballads and songs reflect the images of family, labor, interpersonal relations on the background of conflicts.

As a conclusion, we should say that the investigation of folklore helps to understand the so-called magic way of thinking reflected in modern artistic-cultural consciousness of man, it shows the changes people experience in the course of time and stands for the needs of further precise studies.

1. Селіванова О. О. (2008). Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К 712 с.

2. Тер-Минасова С. Г. (2000). Язык и межкультурная коммуникация: Учеб. пособие / С. Г. Тер-Минасо-ва. М.: Слово, С. 159.

3. Бачинская Н. Я. (2015). Лингвистические особенности английских фольклорных текстов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 18 том 2. С. 11-14.

4. Алефиренко Н. Ф. (2010). Лингвокультурология. Ценностно-смысловое пространство языка: учебное пособие. М.: Флинта, 288 с.

5. English Fairy Tales and More English Fairy Tales. ed. J. Jacobs. Santa Barbara, Denver, Oxford: ABC-CLIO, 2002. 369 p.

6. Сухорукова Е. И. (2014). Критика проявления нетерпимости в обществе в произведениях английского фольклора. *Время науки*. The Times of Science. №2. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/kritika-proyavleniya-neterpimosti-v-obschestve-v-proizvedeniyah-angliyskogo-folklora

7. Child F.J. The English and Scottish Popular Ballads. Fair Mary of Wallington, № 91. URL: http://www. divshare.com/download/launch/13277712-635

Ліана Чорна
к. іст. н., доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
chornaliana71@gmail.com

РЕГІОН ДУНАЙСЬКО-ДНІСТРОВСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ : ІСТОРИКО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Активне відмежування сучасної української історіографії від модерністських парадигм, побудованих на категоріях «закономірності», «цілеспрямованості», «великого національного наративу», «класичного історицизму», «прогресу» тощо, призвело до плідних наукових пошуків українськими гуманітаріями з використанням новітніх теоретико-методологічних принципів і підходів. Сучасні дослідження у напрямах історичного регіоналізму, лімології, гендерної історії, історії повсякдення, мікроісторії надзвичайно розширюють предметне поле історії, перетворюючи її з перелічування магістральних «лінійних» концепцій на конгломерат взаємопроникних, антропологічно та інтелектуально зорієнтованих конструкцій. Історична регіоналістика разом із «фронтирними» дослідженнями дозволяють не лише глибоко проаналізувати політичні, економічні,

культурологічні, етносоціальні, ментальні процеси в окремих локальних територіальних частинах, а й представити глобальний світ як «мережу» регіонів («глокалізм»). У нашому дослідженні ми будемо спиратися на теоретичний науковий доробок у цій галузі Я. Верменич [1], Н. Яковенко [2], В. Кравченка [3], Ю. Липи [4] (Україна), Р. Козеллека [5] (Німеччина), В. Міньйоли [6] (Аргентина), В. Колосова [7] (Росія) та ін.

Стрімкі складні процеси, які відбуваються на перехресті/пограниччі цивілізацій і культур, спрямовують історика на виділення у зв'язці «час - простір» саме просторового (географічного, територіального) фактору, який навіть заступає місце «хронології» [1, с. 34]. Нова «просторова» історія у наш час активно використовує концепт фронтиру і формує парадигму погранич, при чому тут йдеться не лише про територіально-політичні аспекти, але й ментальні, соціокультурні, демографічні. Цей підхід дозволяє визначити розломи по лінії «ми – вони», «свій – чужий», «лояльний – нелояльний», пояснити феномени полікультурності і транскультурності, вивчити процеси формування гібридних поведінкових стереотипів та знаково-символічних систем, з'ясувати механізми конструювання ідентичностей та їхнього взаємонакладення.

Кожний соціум має власне географічне середовище – сукупність елементів природного, соціального, етнокультурного характеру, які значною мірою детермінують умови буття. На означення цього в регіоналістиці все частіше вживають формулу «геокультурний простір функціонування національної культури» [8, с. 77]. Геокультурному простору притаманні специфічні типи господарювання, політичних культур, функціональних міжособистісних зв'язків, власна ідентичність. За І. Мурзіною, «культурологічний зріз дає змогу змінити бачення регіону, зрозуміти його унікальність і одночасно «включеність» у культурний простір країни і світу, відкрити особливості сформованого тут типу особистості, способів комунікації, форм духовного освоєння світу» [9, с. 62]. Українська дослідниця Я. Верменич зазначає, що «регіональна культура виступає як інтегратор етнічно різнорідних елементів, створюючи ґрунт для вироблення моделей полікультурності» [10, с. 31]. Методами регіоналістики та комплексними зусиллями фахівців у міждисциплінарних дослідженнях можливе глибоке вивчення географічної, історико-культурної, демографічної, економічної та етносоціальної складових будь-якого регіону.

З викладених теоретичних позицій ми можемо вивчати як Україну в цілому, так і окремі її частини. Визначення/окреслення меж регіону у такому випадку буде залежати не лише від «об'єктивних» факторів (специфічних для регіону політичних, етносоціальних, господарських, культурних), але й «суб'єктивних» (як інтелектуальної конструкції дослідників). Сучасна українська історична регіоналістика розмежовує в Україні чотири регіони: Центральний, Західний, Східний і Південний. У складі Південного регіону виділяють чотири історичні частини: Запоріжжя (всі землі колишніх паланок Запорозької Січі), Приазов'я, Крим, Бессарабія [1]. Однак, з останньою частиною не все так просто. Вочевидь географічно йдеться про територію дев'яти районів Одеської області України, які розташовані між нижніми течіями і гирлами річок Дунаю і Дністра, Чорним морем на сході і українсько-молдовським кордоном на заході. Навіть простий

перелік назв цього регіону у статтях учасників нашої конференції демонструє неабияку палітру: Південна Бессарабія, Подунав'я, українське Подунав'я, Придунав'я, Південна Одещина, Буджак. Дві з цих назв історичні – Бессарабія і Буджак – часто і цілком виправдано використовуються дослідниками для вивчення регіону з XVI ст. по початок XX ст. Використання цих назв у контексті ж історії XX – початку XXI ст. є анахронізмом та, більше того, символічно продовжує російсько-український колоніальний дискурс.

Звернемося до короткого огляду географічних та історико-культурологічних факторів, що формували й визначали специфіку регіону. Детальну картину вивчення цих та інших факторів подають у своїх працях одеські історики О. Бачинська, О. Пригарін, В. Кушнір; ізмаїльські науковці О. Лебеденко, А. Тичина, Л. Циганенко, В. Дроздов, В. Церковна, Н. Гончарова, С. Паламарчук, Л. Чорна та ін.

Бессарабія – історична назва локальної області, що включає в себе українську частину межиріччя Дністра і Дунаю, Молдову, Буковину. Відома в історичних документах з кінця XV – початку XVI ст. Очевидно, що політична приналежність регіону якійсь державі/декільком державам накладає певний відбиток на цю локальну область. Бессарабія перебувала у вищеозначених територіальних межах у складі Молдавського князівства (з кінця XIV ст.), Османської імперії (з першої половини XVI ст.), Російської імперії (1812-1856, 1878-1917), Королівства Румунії (1856-1878, 1918-1940, 1941-1944), СРСР (частково і з перервами 1922-1991). Нинішнє розмежування цього регіону між Україною і Молдовою дозволяє говорити про українську частину Бессарабії (українську частину межиріччя Дністра і Дунаю). Тим паче, самоідентифікація жителів української частини регіону є відмінною від молдовської і буковинської, попри всю подібність етнокультурного, конфесійного і економічного розвитку.

Таким чином, у межах України доцільно говорити про українське Дунайське-Дністровське межиріччя як частину Півдня України. Вважаємо терміни Українське Придунав′я і Дунайське Подунав′я дещо спрощеними, оскільки вони акцентують увагу лише на дунайському рубежі регіону.

Географічний чинник регіону – західний відлам/продовження гігантського Євразійського степу, який є відкритим для вільного пересування зі Сходу на Захід і навпаки. Звідси абсолютно зрозуміле раннє включення регіону до орбіти кочових культур/цивілізацій (кіммерійців, скіфів, сарматів, гунів, аварів) вже у I тис. до н. е. – I тис. н. е. У II тис. ця традиція проявилася не менш інтенсивно – від завоювання регіону Чингізидами і включення його до складу улусу хана Могола і до завершення панування тут Османської імперії (початок XIX ст.). З іншого боку, ця територія була так само проникна для носіїв осілого способу життя та раннього землеробства з Балкан ще з часів неоліту. Важливою сторінкою історії регіону було його заселення та освоєння слов'янами під час Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Не забуваймо, що регіон як частина Причорномор'я стала колонізаційним тереном для античних греків від VII ст. до н.е., які у кращих традиціях осілої цивілізації замешкували прирічкові та приморські території (Сміл на Дунаї, Тіра на Дністрі). Водні артерії виступали перш за все, торговельними шляхами, а міста – торговими факторіями.

Чому ж територія України в історії досить часто розділялася між річками, н-д: Лівобережна Україна і Правобережна Україна по Дніпру, Дніпро-Бузькі степи, межиріччя Дністра і Дунаю тощо? З точки зору осілого землеробського населення річка є скоріше не кордоном між ними, а зв'язком. Тим паче, що природні умови обох берегів є ідентичними, а не різними. Таке населення селилося переважно на берегах річок через наявність тут легких для землеробства грунтів. Культивація ж «важких» степових «межиріч» стала можливою лише після впровадження плуга зі стальним лемешем. Землеробське освоєння степових територій України відкладалося через панування тут тривалий період кочовиків.

Тоді виникає наступне запитання. А для кого ж ріки ставали скоріше не зв'язком, а рубежем, але не перешкодою? Скоріше за все, для кочовиків. Сама традиція кочування з великими стадами худоби передбачає величезні простори степів, де можна було б знайти достатньо води для напоювання скоту, але не потрібно без крайньої потреби організовувати переправи через великі повноводні ріки. Вищесказане, однак, не відміняє того, що війська кочовиків уміло й швидко переправлялися через ріки під час своїх військових кампаній, використовуючи при цьому добровільну чи примусову допомогу місцевого осілого населення.

Цілком у руслі традиційних уявлень кочовиків відбувся поділ величезної спадщини Чингізидів на улуси. Їхні кордони проходили по великим річкам: Дунайсько-Дністровський, Дністровсько-Дніпровський і Дніпровсько-Донський (Кримський) улуси, які включали у себе українські території. Саме цей поділ надовго закріпив за річками роль природніх кордонів регіонів, відлуння якого ми спостерігаємо і дотепер.

Ключове значення для визначення кордонів улусів має повідомлення Плано Карпіні про степи Північного Причорномор'я, якими він проїхав уже через п'ять років після завоювання їх ханом Батиєм (1246 р.). Папський посланець зазначав: «Їхали ми через всю країну команів (*половців* – Л. Ч.), що являла собою суцільну рівнину і мала чотири великих річки: першу Непер (*Дніпро*), біля якої з боку Русі кочував Коренца, а з другого – Мауці, який вище Коренци; другу – Дон, біля якої кочує якийсь князь на ім'я Картан, одружений на сестрі Бату, третю – Волгу, ця річка дуже велика, біля неї переходить з місця на місце Бату; четверта річка називається Яїк, попри ній переходять з місця на місце два тисячника, один з одного боку, другий – з другого боку. Усі вони сходять узимку до моря, а літом берегами цих самих рік вони піднімаються угору» [11, с. 72]. Повідомлення Плано Карпіні абсолютно прозоре за змістом, адже показує, що кожен улус розташовувався поміж двома великими річками. Правда, він показував улуси як кочовища, що знаходяться на захід від Дністра. Папський посланець у своїй мандрівці просто оминув межиріччя Дністра і Дунаю, залишивши його далеко на південь від свого маршруту.

Дунайсько-Дністровський улус належав Моголу, сьомому синові Джучи, молодшому братові Бату. Останні три десятиліття XIII ст. правителем цього улусу був онук Могола хан Ногай. На заході територія цього улусу досягала річки Сірет і Залізних Воріт на Дунаї. Зимова ставка цього улусу розташовувалась у дельті Дунаю, поблизу пізнішого міста Ісакчі. Багатство улусу привабило сюди міжнародних купців, і його територією вперше пролягли міжнародні караванні

шляхи. У першій половині XIV ст. цей улус ще переживав період розквіту завдяки торгівлі худобою та міжнародній транзитній торгівлі, що засвідчило існування тут кілька монетних дворів – у Вічині, Лозовій, Костештах, Старому Орхеї, Ак-Кермані (сучасний Білгород-Дністровський) [12, с. 263]. Правителі Молдавського князівства, скориставшись кризою Золотої Орди 1360-1380-х рр. і литовським наступом на правобережжя Дніпра, повністю підкорили землі улусу від Сірета до Дністра.

Специфіка регіону визначається багатьма факторами, серед яких виділяються етнічний склад населення, домінуючий тип його господарювання та культурні особливості життя. Історично так склалося, що до початку XIX ст. невеличкі анклави осілого життя і культури сусідили з переважаючим масивом кочової цивілізації, останнім впливовим представником якої тут була Буджацька татарська орда. Дотепер залишилися лише назви територій, озер, річок, населених пунктів, що відсилають нас до тривалої кочової татарської спадщини (Буджацький степ, о. Ялпух, о. Кугурлуй, о. Катлабух, р. Ташбунар, м. Татарбунар та багато інших).

Російське завоювання межиріччя Дністра і Дунаю повністю змінило етносоціальний та культурно-конфесійний «портрет» регіону. Примусове виселення або втеча татар, заселення українцями і росіянами, запрошення на ці землі іноземних європейських колоністів (болгар, гагаузів, німців, молдован, швейцарців і т.д.), використання нових на той час методів обробітку землі та застосування сучасних знарядь праці призвело до формування регіону, який визначався строкатою мозаїкою етносів, культур, суцільним землеробським освоєнням землі (хліборобство, виноградарство, садівництво, городництво).

За двохсотлітній період у регіоні витворилися стійкі зразки і механізми мультиетнічної й полікультурної взаємодії; толерантність у стосунках; розуміння своєї «відламності», чи то «периферійності» щодо політичного центру. Разом з тим дослідники відмічають наростання низки негативних процесів. Так, серед болгар, гагаузів, молдован формуються моделі етнічної маргінальної свідомості – з явищами психологічної, моральної амбівалентності та подвійної етнічної самоідентифікації і, водночас, з явним небажанням частини респондентів відповідати на питання про «етнічну дистанцію» за шкалою Богардуса [13]. Загальному високому рівню тривожності населення сприяє те, що регіон залишається в активних політичних інтересах Румунії та Російської Федерації. Нині в регіоні спостерігається економічна депресія, яка породжує елементи депресії психічної – песимізм, загальмованість, низьку самооцінку [14, с. 102]. Ці та інші дослідницькі проблеми з усією актуальністю та виразністю постають перед науковцями, подальші розробки яких будуть мати не лише теоретичне значення, а й практичне.

1. Верменич Я. В. (2015). Південна Україна на цивілізаційному пограниччі, К.: Інститут історії України НАН України. 482 с.

2. Яковенко Н. (2005). Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України, К.: «Критика». 584 с.

3. Кравченко В. (2011). Україна, Імперія, Росія. Вибрані статті з модерної історії та історіографії. К.: Критика, 544 с.

4. Липа Ю. (2007). Всеукраїнська трилогія у 2-х тт. Т. 2. Чорноморська доктрина. К.: Вид-во МАУП, 392 с.

5. Козеллек Р. (2006). Часові пласти. Дослідження з теорії історії. К.: Дух і Літера, 429 с.

6. Миньоло В. (2004). Оксидентализм, колониальность и подчиненная рациональность с префиксом «пост», «Перекрестки», № 1-2, с.161-197, режим доступу: https://lt.ehu.lt/wp-content/uploads/2017/12/CrossRoad_1-2-2004.pdf

7. Колосов В. (2003). Теоретическая лимология: новые подходы, «Международные процессы». № 3. С. 44-49. URL: http://www.intertrends.ru/three/004.htm.

8. Енциклопедія етнокультурознавства. Понятійно-термінологічний інструментарій, концептуальні підходи (2000). Ч. І. К.: [б. м.]. 458 с.

9. Мурзина И.Я. (2004). Методологические аспекты изучения региональной культуры, «Социологические исследования». № 2. С. 60-65.

10. Верменич Я. (2012). Геокультурний підхід в історичній регіоналістиці та суспільній географії. «Історико-географічні дослідження в Україні». № 12. С. 27-41. URL: http://history.org.ua/JournALL/geo/geo_2012_12/5.pdf

11. Карпини Плано Дж. дель (1997). История монгалов. «Путешествия в Восточные страны». М.: «Мысль». С. 30-87.

12. Економічна історія України. Історико-економічне дослідження в двох томах (2011). Т. 1. К.: Ніка-Центр. 696 с.

13. Ануфрієв О. (1996). Етносоціокультурна свідомість народів українського Придунав'я. «ІІІ Міжнародний конгрес україністів. Політологія, етнологія, соціологія». Харків. С. 10-13.

14. Ганжа А. И., Пундик Н. В. (2013). Буджакский злом. Одесса: «Астропринт». 168 с.

Тетяна Шавловська
к. філол.н.
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

ПАРЕМІЇ З ГІДРОНІМОМ «ДУНАЙ» У МОВАХ ПРИДУНАЙСЬКИХ КРАЇН

Одним з найбільш авторитетних та перевірених часом джерел культурологічної інформації є, як відомо, пареміологічні одиниці. Вони узагальнюють життєвий досвід народів, систему ціннісних переваг, важливі властивості та особливості національного характеру, менталітету. Паремії – велика цінність духовної культури народу, прояв його спостережливості, дотепності й творчості, зафіксований мовними засобами у вигляді коротких повчальних висловлювань або образно, алегорично, метафорично.

Паремії містять у собі досвід народу, його свідомість, бачення реальності. В них закладено мудрість багатьох поколінь, яку не завжди можна відразу помітити і зрозуміти. Подеколи навіть самі носії мови не можуть пояснити походження того